

Iz historije dubrovačke pomorske književnosti

Velimir Laznibat

Dubrovačka Republika bila je već polovinom XV. stoljeća na vrhuncu svoja bogatstva. U svom latinskom spisu o Dubrovniku svjedoči upravitelj dubrovačke škole i učitelj gramatike, retorike i filozofije Philippus de Diversis, da se trgovina bujno razvila za vrijeme njegova boravka u Dubrovniku (1434—1440). Pod zastavom Republike plovilo je oko 1450. godine 300 trgovačkih brodova. Grad je tada imao oko 40.000 stanovnika.

Dubrovnik je svojim bogatstvom i lukavom politikom očuvao svoju samostalnost i u najtežim danima slijedećeg stoljeća. Od 1526. priznaje tursku vlast i plaća danak uza sve neugodnosti, koje mu priređuje Zapad. Za šest mjeseci (1526) umire od kuge 20.000 ljudi, dok se gotovo u isto vrijeme nalaze 24 lađe afričkih gusara u blizini grada. Senat je uza sve nevolje bio toliko moćan, da je za dva dana opremio 10 velikih brodova, 2 galije, 1 fustu i 18 brigantina za uspješnu borbu protiv gusara. Mornarica je tokom stoljeća toliko ojačala, da brodovlasnici unajmljuju brodove Španiji za ratnu službu. To dođuše ide na štetu dubrovačke mornarice. Za ilustraciju neka posluži i ovaj podatak: 1541. španjolsko je brodovlje doživjelo poraz, koji je 300 žena s otoka Lopuda zavio u crninu.

Baš u to vrijeme pada i nagli cvat kulturnog života. Književnost se neobično razvila. Mnogi pjesnici slave grad i njegovu slobodu, a Mavro Vetranić i Antun Sasin i njegovu mornaricu.

Mavro Vetranić, književnik prve polovine XVI. vijeka, ispunio je gotovo čitav život književnim radom. Pisao je nabožna djela, drame, političke, satiričke i pokladne pjesme. S nekoliko osjećajnih i neposrednih stihova zauzeo je značajno mjesto u našoj književnosti XVI. vijeka. To je

razdoblje poplave radoljubnih stihova, često puta i bez snažnije retorike, što nije čudna pojava u vrijeme teških i kobnih dana turske najezde. Vetranić rodoljubno pjesništvo izdiže iznad njegovih suvremenika. Između patriotskih pjesama ističe se jedna u slavu dubrovačke mornarice (»Galiun«). Premda je »Galiun« malena pjesma (svega 44 stiha), ispjevana u panegiričke svrhe, ona u sebi odražava iskreni pjesnikov ponos dubrovačkom mornaricom:

»... plavi toli mile	15
kako utve zlatokrile,	
koje se legu ali plode	
po jezeru bisre vode.«	18

Za ondašnji Dubrovnik brodovlje je bilo od ogromnog značaja i velike koristi. Pomorska trgovina prolazila je čitavim Jadranskim i Sredozemnim morem, te su dubrovački trgovci i pomorci bili poznati u Italiji, Tunisu, Egiptu, Siriji, kasnije u Španiji, Engleskoj i t. d. Ne samo teret, blago, putnike, nego i slavu pronosili su brodovi svijetom. Time su i zaslužili, da ih pjesnik ovako spomene:

»To je slava, to je dika	31
čestitoga Dubrovnika,	
od istoka do zapada	
u slobodi koj' se vlada.«	34

Samim početkom pjesme navijestio je pjesnik svoje osjećaje prema mornarici i odrazio njenu važnost za Republiku:

»Dubrovačka je mornarica	1
don patrona i kraljica	2

Budući da je sposobnost pomoraca poznata svijetu, pjesnik će o njima ovako:

»A što ti su mrnari, 19
kako mladi tako stari:
toj su vuci, toj su lavi,
koji se hrane po dubravi.« 22

Kako se na prvi pogled vidi, stihovi nisu bez života. Pjesnikova čuvstva prema rodnome gradu, njegovoj mornarici i moru izraz su iskrene ljubavi, jer:

». . . tko li će ino rijeti, 5
taj ne misli pravo umrijeti.« 6

Njegova druga poduža pjesma »Pjesanca moru« (490 stihova) političke je naravi. Na početku se pjesnik zadržava na opisu mora, upoređuje ga s kopnom, pjeva o njegovoj divljoj prirodi:

»i tko bi u nj prolio sve od svijeta
sladosti, 19
ne bi mu odsolio grkušte
slanosti.« 20

Motiv se potom mijenja. Nisu oluje jedini i najveći neprijatelj pomoraca, jer su mnogi brodari već napadani od gusara.

Mornaricu i njenu slavu spominje Vetranić i u dvije satiričke pjesme. Mislilo se, da pjesnik satinom previše bode. Njegov žalac zaista je oštar, a riječi najviše zajedljive upravo onda, kada mu je uvrijeđeno rodoljublje.

Još jedan dubrovački pjesnik proslavio je mornaricu svoга grada. To je Antun Sasin, pučanin, književnik druge polovine XVI. vijeka. Njeга književni povjesnik Branko Vodnik drži najslabijim dubrovačkim pjesnikom. Budmani pak samo kaže, da nije veliki pjesnik, ali, Pavle Popović piše: »On zaslužuje u dubrovačkoj književnosti veće mjesto, nego što mu se obično daje«. Njegova »Mrnarica« s »Odgovorom poglavici od Misine« (252 stiha) najživlja mu je pjesma. Smatra se, da je nastala krajem stoljeća, kada je mornarica bila u punom cvatu. Mnoge strofe te poduže osmeračke pjesme su slike iz pomorskog ži-

vota. Napisana je u patriotskom tonu kao i Vetranićev »Galiun«.

S prozora svoje kule gleda more »poglavica od Misine« i pita svoje slugu, čiji su ono brodovi, koji se »diče i gizdaju«, da »se svijetli sinje more«. Poglavica strahuje od njih. Odgovaraju mu slugu, da su to miroljubiva »drijeva« dubrovačka. Poglavica je njihove države prijatelj te se ne mora bojati za slobodu svoje države. Zatim pjesnik prelazi na opisivanje slavne mornarice koja se žestoko i hrabro zna boriti za slavu Dubrovnika protiv morskih nasilnika i gusara. Pomorci na tim brodovima su sposobni (»A mrnari nisu lotri« = 193), neustraživi (»kako jeljen nego skaču = 194) i vrijedni (»i sve drijevo čisto metu« = 213), a

»kad li koju štetu čine, 215
ofrustani kožom plate« 216

pa ipak svi žive u ljubavi,

»kako da je jedna majka 91
sve rodila i gojila.« 92

Pohvalnim stihovima, sličnim početku Vetranićeva »Galiuna«, Sasin je pri kraju pjesme pokazao svoju veliku ljubav prema moru i dubrovačkim lađama:

»To je sama mrnarica 245
ka se pravo može rijeti,
da 'e gospoja i kraljica
svieh mrnara na svem
svijeti.« 248

Vetranić i Sasin su jedini dubrovački pjesnici XVI. vijeka, koji su pjesmom proslavili mornaricu Republike. Među mnoštvom patriotskih stihova ističu se svojom vrijednošću »Galiun« i »Mrnarica«. To su dvije malene, ali sjajne zvijezde na dubrovačkom književnom nebu XVI. stoljeća. U sjaju ostalih zvijezda ljubavnih pjesama i drama, među kojima se posebno ističu Držićeve komedije, nisu izgubile svoj maleni, dražesni i patriotski sjaj.

V. L.

„Brodogradilište u Mokošici“,
sa izložbe akademskog slikara
Stipe Bakovića u Sponzi